

دو فصلنامه علمی پژوهشی کتاب قیم
سال هشتم (۱۳۹۷)، شماره هجدهم

تحلیل ملاک‌های شناخت سوره: مطالعه موردی سوره یس

مژگان کاظمی بوئینی^۱
سوسن آل رسول^۲
محمدعلی لسانی فشارکی^۳

چکیده

سوره‌شناسی یا روش تحقیق ساختاری در قرآن کریم رشته‌ای از علوم قرآنی است که زمینه تدبر و تحقیق در قرآن را به نوعی فراهم می‌آورد که باعث ایجاد و افزایش انس با قرآن می‌شود. بنابر توصیه معصومین (ع) به ارتباط و انس سوره‌ای با قرآن و همچنین با توجه به اهمیت سوره یس که در روایات متعددی از ایشان تبیین شده است، خلأ پژوهش در سوره‌شناسی این سوره احساس شد. بنابراین جایگاه، اهداف، محور موضوعی و ویژگی‌های خاص سوره یس مورد بررسی قرار گرفت. با بررسی آیات مربوط به توحید، نبوت و معاد، که در این سوره وجود دارد، حکمت قلب نامیدن سوره یس آشکارتر شد. در همین راستا، با بررسی ارتباط سوره یس با سوره‌های مجاور و هم‌گروه، نکته کلیدی سوره «یافتن صراط مستقیم و طی طریق در آن» معرفی شد که همانا پیروی از قرآن و عترت پیامبر اکرم (ص) است. واژگان کلیدی: سوره‌شناسی، تفسیر، سوره یس، قلب قرآن، صراط مستقیم، ائمه اطهار (ع).

۱. دانشجوی دوره کارشناسی ارشد، دبیر آموزش و پرورش / mo.kazemi92@yahoo.com

۲. دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرج / S_alerasoul@kiau.ac.ir

۳. استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرج / lessan171@yahoo.com

۱- مقدمه

در میان مطالعات نوین قرآنی «سوره‌شناسی» یا روش تحقیق ساختاری در قرآن کریم از تازه‌ترین و کم شناخته‌ترین زمینه‌هایی است که عرصه فراخ و بکری را پیش روی جستجوگران و حق جویان کتاب حکیم خداوند قرار می‌دهد. مبنای این نوع مطالعه هدفمند و حکیمانه، دانستن سوره‌بندی قرآن، نظم و چینش سوره‌ها، وحدت موضوعی هر سوره و انسجام استقلالی سوره‌ها در رساندن پیام است. این نگاه و ارتباط با سوره‌های قرآن کریم در میان آثار مفسران و قرآن‌شناسان عمدتاً به دوره معاصر برمی‌گردد. سوره‌شناسی و ارتباط و انس سوره‌ای با قرآن کریم، علاوه بر جنبه تخصصی علوم قرآنی، دارای جنبه‌ای عمومی و همگانی نیز می‌باشد که ترویج و فراگیری آن افزون بر توسعه مطالعات قرآنی، موجب جریان بهتر و عمیق‌تر معارف و هدایت‌های قرآن کریم در پیکره جامعه اسلامی می‌شود. سوره‌های قرآن، هر چند از یک نظر همه سخن خدایند و از مضامین و اهداف مشترکی برخوردارند، اما با تدبر در آن‌ها و نیز در پرتو تعالیم پیامبر اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع) هر یک باغ و گلستانی است جدای از دیگری. هر سوره از نظر اسلوب بیانی، موسیقی و نظم آهنگ، ترتیب حروف، کلمات و آیات، شیوه‌های انذار و تبشیر و... با دیگری متفاوت است و لذا جایگاه و رسالت ویژه‌ای دارد و از توانایی‌ها، کارکردها، آثار و برکات خاصی برخوردار می‌باشد. با توجه به آیات تحدی مانند ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ...﴾ (بقره: ۲۳/۲۴)، علاوه بر آنکه کل قرآن معجزه است، هر سوره نیز به تنهایی معجزه می‌باشد. لذا شناخت هر سوره قرآن به عنوان یک معجزه مستقل الهی ضرورت دارد و می‌بایست از جنبه‌های مختلف مورد بررسی قرار گیرد. در این مقاله با توجه به محتوای عمیق و چهارچوب محکم آیات سوره یاسین، همچنین مرکزیت این سوره به عنوان قلب قرآن، ضرورت دریافت پیام‌ها و کارکردهای آن، نسبت به سایر سوره‌ها بیشتر احساس شد. به همین منظور، ابتدا تمامی آیات این سوره با توجه به کتاب‌های متعدد تفسیری، مورد بررسی و تحلیل محتوایی قرار گرفت. محور موضوعی سوره تعیین، سپس برای محقق شدن هدف سوره‌شناسی (شناخت و انس بیشتر با سوره) به چگونگی ارتباط سوره یاسین با سوره‌های زوج و هم‌گروه آن پرداخته شد. مقاله حاضر نتیجه تحقیق گسترده‌ای از نوع نظری است. روش گردآوری اطلاعات، کتابخانه‌ای و ابزار آن فیش‌برداری است و روش نتیجه‌گیری از اطلاعات توصیفی می‌باشد.

۲- معرفی سوره یاسین

سوره مبارکه یاسین به ترتیب مصحف شریف، سی و ششمین سوره و به ترتیب نزول چهل و یکمین سوره قرآن و مکی می‌باشد (قرشی، ۱۳۷۷، ج ۹، ص ۵۳ / رامیار، ۱۳۹۰، ص ۶۱۱). نخستین هدف موضوعات آن، ساختن و استوار داشتن پایه‌های عقیده و باور است. پس از سوره جن و قبل از سوره فرقان نازل شده است (سیوطی، ۱۳۷۶، ج ۱، ص ۱۰۰ / ابن عاشور، بی تا، ج ۲۲، ص ۱۹۲). سال نزول آن هفتم (قرشی، ۱۳۷۷، ج ۹، ص ۵۳) یا پنجم بعثت (بازرگان، ۱۳۷۵، ج ۱، ص ۳۶۳) و از نوع سوره‌های مثانی بوده، تعداد آیات به قول قاریان کوفی ۸۳ است (طبرسی، ۱۳۶۰، ج ۲۰، ص ۳۵۸). در این سوره ناسخ و منسوخ وجود ندارد (طوسی، بی تا، ج ۸، ص ۴۴۰).

نام این سوره از آیه اول آن گرفته شده است. ﴿یس﴾ از حروف مقطعه و فواتح السور است. برخی از مفسران، آن را رمز بین خدا و رسول دانسته‌اند که از متشابهات بوده و تأویلش را فقط خدا و راسخون در علم می‌دانند (مظاهری، ۱۳۷۰، ص ۱۲ / خطیب، بی تا، ج ۱۱، ص ۹۰۵). «از ابن عباس نقل شده است که «یس» در زبان حبشی و یا در لغت طی، به معنای ای انسان می‌باشد که در اصل، یا انیسین، بوده و به جهت کثرت ندا، مخفف شده است (مظهری، ۱۴۱۲، ج ۸، ص ۷۰ / فخرالدین رازی، ۱۴۲۰، ج ۲، ص ۲۵۱ / کاشانی، ۱۴۲۳، ج ۵، صص ۴۹۸-۴۹۷). برخی نیز «یس» را یکی از اسم‌های خداوند می‌دانند و گفته‌اند هیچ کس، «یس» نام نگرفته است؛ زیرا آن، اسم خداست (ابن العربی، بی تا، ج ۴، ص ۱۶۰۷). برخی نیز «یس» را نام فرشتگانی که خداوند آن‌ها را برای مبعوث شدن پیامبر به سوی او فرستاده، یا نام پیامبران، یا حروف معجم سال‌های عمر این جهان، دانسته‌اند (طبرسی، ۱۳۵۶، ج ۶، ص ۱۵۰۳). به قولی نیز «یس» اسمی از اسم‌های قرآن است (کاشفی سبزواری، ۱۳۶۹، ص ۹۸۰). اما به نظر، بهترین قول این است که «یس» نام رسول خدا (ص) می‌باشد. زیرا با وجودی که مفسران درباره حروف مقطعه‌ای که بعضی از سوره‌های قرآن به آن‌ها افتتاح می‌شوند، چندان سخنی نگفته‌اند، ولی کلمه طیبه «یس» را این گونه ترکیب کرده‌اند: (یا) حرف نداء و (سین) نام مبارک پیامبر اسلام (ص) است (ابن بابویه، ۱۳۷۷، ج ۱، ص ۴۹ / نجفی خمینی، ۱۳۹۸، ج ۱۶، ص ۲۵۷). علاوه بر این از میان حروف، (سین) دارای حالتی از اعتدال است، که هیچ یک از حروف دیگر، آن حالت را ندارد. یعنی میان زبر و بینات او توافق و تساوی است. بنابراین مخصوص به پیامبر اکرم (ص) است، که عدالت حقیقی چه در طریق توحید و چه در احکام شرع به ایشان اختصاص دارد (بروسوی، بی تا، ج ۷، ص ۳۶۵).

کاشانی، ۱۳۶۶، ج ۷، ص ۴۲۸). از سوی دیگر در آیات آغازین سوره فرموده: ﴿إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ در واقع خداوند با این جملات، رسالت آن بزرگوار را محکم و تثبیت می‌فرماید (طنطاوی، بی تا، ج ۱۲، ص ۸ / آل سعدی، ۱۴۰۸، ص ۸۳۱). در روایتی آمده است که امیرالمؤمنین (ع) درباره آیه ﴿یس﴾ فرمودند: خداوند پیامبر را به این نام نامید، از این جهت که فرمود: ﴿یس وَ الْقُرْآنَ الْحَکِیمَ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ (بحرانی، ۱۴۱۶، ج ۴، ص ۵۶۳). همچنین رسول خدا (ص) فرمود: خداوند در قرآن، من را به هفت اسم نامیده است: محمد، احمد، طه، یس، المزمّل، المدثر و عبدالله (قرطبی، ۱۳۶۴، ج ۱۵، ص ۵ / ان عجیبه، ۱۴۱۹، ج ۴، ص ۵۵۵).

قلب قرآن یکی دیگر از نام‌های این سوره است. پیامبر (ص) فرمود: «إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ قَلْبًا، وَقَلْبُ الْقُرْآنِ»؛ برای هر چیزی قلبی است و قلب قرآن سوره یس است (ابن کثیر دمشقی، ۱۴۱۹، ج ۶، ص ۴۹۸ / عبداللّه‌یان، ۱۳۸۸، صص ۹-۱۰). «پیامبر قلب عالم وجود است و این سوره، سوره پیامبر است، بنابراین، سوره‌ای که مخصوص ایشان باشد، نسبت به دیگر سوره‌های قرآن، قلب آن است» (دستغیب، ۱۳۶۱، صص ۴-۵). علامه طباطبایی در آغاز تفسیر سوره یس عبارت «فالسورة عظيمة الشأن» را آورده‌اند که برای هیچ سوره‌ای بکار نبرده‌اند و در ادامه گفته‌اند: «تجمع أصول الحقائق و أعرافها» یعنی این سوره جامع اصول همه حقایق عالم است که مانند رگ‌های گوناگون با موقعیت‌های مختلف، اتصالات، اندازه‌ها و سامانه‌های متفاوت در این سوره جمع شده‌اند (طباطبایی، ۱۴۱۷، ج ۱۷، ص ۶۲). عملکرد این سوره مانند قلب است. همان‌طور که زندگی با تپش قلب شروع شده، در سرتاسر بدن جریان می‌یابد و دوباره به قلب باز می‌گردد، در ابتدای سوره یاسین نیز به اصول سه‌گانه نبوت، توحید و معاد که مرکز و مبدأ اعتقادات است، پرداخته، سپس این روند، درون سوره جریان یافته، دوباره در انتهای سوره به این مطالب باز می‌گردد.

درباره نام این سوره چند قول دیگر نیز وجود دارد:

سوره حبیب نجّار: در میان مردم شهر انطاکیه (زحیلی، ۱۴۱۸، ج ۲۲، ص ۳۰۱) که به تمسخر و عناد با پیامبرشان برخاستند، حبیب نجّار، تنها کسی بود که این فرستادگان الهی را حمایت کرد و سرانجام مظلومانه به دست مردم، به شهادت رسید. آیات ۱۳ تا ۲۷ به این داستان پرداخته که به نوعی باعث زنده نگه داشتن یاد قهرمان این داستان و تجلیل از فداکاری‌ها و رشادت‌های او نیز می‌باشد (هاشم زاده هریسی، ۱۳۷۳، ص ۳۱۴).

سوره دافعه: زیرا این سوره، دفع کننده بدی‌ها و زشتی‌ها از درون و برون زندگی انسان‌هاست (جرجانی، ۱۳۷۷، ج ۸، ص ۸۲ / سیوطی، ۱۴۰۴، ج ۵، ص ۲۵۶).

سوره معممّه: از کلمه عموم مشتق شده است. یعنی این سوره، خیر دنیا و آخرت را به طور عموم و جامع برای کسی که آن را زیاد بخواند و بدان عمل کند، تضمین می‌کند (طبرسی، ۱۳۷۲، ج ۸، ص ۶۴۶).

سوره قاضیه: که حاجت‌های انسان را برآورده کند (ابوالفتوح رازی، ۱۴۰۸، ج ۱۶، ص ۱۲۸/آلوسی، ۱۴۱۵، ج ۱۱، ص ۳۸۲).

سوره متمّمه: زیرا برخواننده خود، نیکوئی هر دو جهان را تمام می‌گرداند (جرجانی، ۱۳۷۷، ج ۸، ص ۸۲).

۳- محور موضوعی سوره یاسین

یکی از تقسیمات بسیار اسرارآمیز در قرآن کریم که در زمان ما مورد بی‌توجهی قرار گرفته و بسیاری از مسلمانان نسبت به آن بی‌اطلاع‌اند، تقسیم قرآن به ۵۵۵ واحد موضوعی است که تحت تعلیم پیامبر اکرم (ص) انجام شده و از دیرباز به (رکوعات قرآنی) مشهور بوده است. «رکوعات قرآنی هر کدام واحد موضوعی هستند، که حداقل محدود سیاق آیات را مشخص کرده و ما را با روند بیان مطلب آشنا می‌سازند» (لسانی فشارکی، ۱۳۹۱، ص ۴۴). سوره یس را برحسب موضوعات مطرح شده در آن، می‌توان به ۵ واحد موضوعی تقریباً مساوی تقسیم کرد. که در پایان هر بخش، نتیجه‌گیری در جهت آخرت و رجعت به سوی خدا می‌نماید:

- آیات ۱ تا ۱۲؛ کلیات و بیان موضع‌گیری در برابر قرآن و رسالت؛

- آیات ۱۳ تا ۳۲؛ تاریخ (ارائه مصداق تاریخی در گذشته)؛

- آیات ۳۳ تا ۵۰؛ طبیعت (ارائه آیات تکوینی برای تفکر و تعقل)؛

- آیات ۵۱ تا ۶۸؛ آخرت (زندگی پس از مرگ)؛

- آیات ۶۹ تا ۸۳؛ زمان حال (بررسی وضع اعتقادی اعراب) (بازرگان، ۱۳۷۵، ج ۲، ص ۲۴۲).

بنابراین با توجه به مطالب بالا می‌توان گفت؛ خداوند در این سوره کلام خود را نخست از مسأله نبوت شروع کرده است. موضع‌گیری مردم را در قبول و رد دعوت انبیا و نهایتاً قرار گرفتن آنان در دو گروه سعادت یا شقاوت بیان می‌کند. نتیجه دعوت انبیا را بیداری مردم و اتمام حجت بر مخالفین معرفی می‌نماید. پس از بیان نبوت، به توحید، پرداخته و آیاتی چند از نشانه‌های وحدانیت خدا را برمی‌شمارد. سپس به معاد منتقل شده است، زنده شدن مردم در قیامت برای گرفتن جزا، جداسازی مجرمین از متقین و سرنوشت هر یک از این دو دسته را

توصیف می‌کند. در آخر دوباره به همان مطلبی که آغاز کرده بود برگشته، خلاصه‌ای از اصول سه‌گانه را بیان کرده و بر آن‌ها استدلال کرده و سوره را ختم می‌نماید (طباطبایی، ۱۴۱۷، ج ۱۷، ص ۶۲/ زحیلی، ۱۴۱۸، ج ۲۲، ص ۲۸۸).

بنابراین مطالب این سوره بر محور عقاید می‌باشد و اصول سه‌گانه دین را تبیین فرموده است (دروزه، ۱۳۸۳، ج ۳، ص ۲۰/ فضل الله، ۱۴۱۹، ج ۱۹، ص ۱۲۵). اما در این میان، اصل معاد پر رنگ‌تر ظاهر شده است.

۴- روابط بینامتنی سوره یاسین با سوره همجوار

در این بخش سوره‌ی یاسین را به نحو دیگری مورد بررسی قرار می‌دهیم و از قسمت‌های دیگر قرآن که به نوعی با این سوره ارتباط دارند برای شناخت بهتر آن کمک می‌گیریم. به این صورت که با توجه به کلام پیامبر اکرم «وان القرآن لم ينزل ليكذب بعضه بعضاً ولكن نزل يصدق بعضه بعضاً...» بدرستی قرآن نازل نشده برای اینکه برخی از آن برخی دیگر را تکذیب کند ولی نازل شده که برخی از آن برخی دیگر را تصدیق نماید... (سیوطی، ۱۴۰۴: ۸/۲) و امیرالمومنین (ع) «يَنْطِقُ بَعْضُهُ بِبَعْضٍ وَ يَشْهَدُ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ» (سید رضی، نهج البلاغه، ۱۳۷۹، ۲۵۲، خطبه ۱۳۳). لذا ابتدا روابط بینامتنی سوره یاسین با سوره هم جوارش و سپس با سوره همگروهش مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۴-۱- ارتباط سوره یاسین با سوره ما بعد (سوره صافات)

در این بخش سوره یاسین را به نحو دیگری مورد بررسی قرار می‌دهیم و از قسمت‌های دیگر قرآن که به نوعی با این سوره ارتباط دارند برای شناخت بهتر آن کمک می‌گیریم. چنانکه پیامبر اکرم (ص) فرمودند «إِنَّ الْقُرْآنَ لَمْ يَنْزَلْ لِيُكْذَبْ بَعْضُهُ بَعْضًا، وَلَكِنْ نَزَلَ يُصَدِّقُ بَعْضُهُ بَعْضًا...»؛ بدرستی قرآن نازل نشده برای اینکه برخی از آن برخی دیگر را تکذیب کند ولی نازل شده که برخی از آن برخی دیگر را تصدیق نماید... (سیوطی، ۱۴۰۴، ج ۲، ص ۸) و همچنین امیرالمومنین (ع) فرمودند: «يَنْطِقُ بَعْضُهُ بِبَعْضٍ وَ يَشْهَدُ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ» (سید رضی، نهج البلاغه، ۱۳۷۹، ص ۲۵۲، خطبه ۱۳۳).

ابتدا مناسبات و هماهنگی‌های سوره یاسین را با سوره مجاورش (از جهت کتابت و با نظم موجود قرآن) و سپس با سوره‌هایی که با آن در یک گروه قرار دارند بررسی می‌کنیم.

تحلیل ملاک‌های شناخت سوره: مطالعه موردی سوره یس ۶۹

محور اصلی سوره صافات، توحید و محور اصلی سوره یاسین، رجعت به سوی خدا است. با این حال، آن چنان اتصال و ارتباط منطقی و طبیعی بین این دو سوره برقرار است، که هرگز احساس جدایی و انفکاک میان آنها نمی‌شود (بازرگان، ۱۳۷۵، ج ۲، ص ۲۵۰). از بررسی و مقایسه این دو زوج سوره، مطالب جالب توجهی به دست می‌آید که برخی از آنها در جدول ذیل مرتب شده است:

جدول ۱ - هماهنگی‌ها و شباهت‌های آیات سوره یاسین و صافات

شماره آیات سوره یاسین	آیات	شماره آیات سوره صافات	آیات
۸۳	فَسُبْحَانَ الَّذِي يَبْدِئُ مَلَكُوتَ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ	۱ و ۲	وَ الصَّافَّاتِ صَفًّا فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا
۸۱	أُولَئِكَ الَّذِينَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ	۶	إِنَّا زَيْنَا السَّمَاءِ الدُّنْيَا بِرَبِّنَا الْكَوَاكِبِ
۱	یس	۱۳۰	سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ
۳	إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ	۱۲۳ و ۱۳۳ و ۱۳۹	وَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ. وَ إِنَّ لُوطًا لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ. وَ إِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ
۱۰ و ۱۱	وَ سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أُنذِرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ. إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَ خَشِيَ الرَّحْمَنَ الْكَرِيمَ بِالْغَيْبِ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَ أَجْرٍ	۲۴	وَ قَفُّهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ
۶	لِنُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنذِرَ آبَاءَهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ	۷۱ و ۷۲	وَ لَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ الْأُولَئِينَ وَ لَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِمْ مُنذِرِينَ

لَوْ أَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِنَ الْأُولَئِينَ لَكُنَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلِصِينَ فَكَفَرُوا بِهِ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ	۱۶۸ تا ۱۷۰	يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ	۳۰
وَيَقُولُونَ إِنَّا لَنَارِكُوا آلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَجْنُونٍ	۳۶	وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ	۶۹
وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ وَإِنَّ جُنَدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ. بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَقَ الْمُرْسَلِينَ	۱۷۱ تا ۱۷۳ و ۳۷	إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ	۳
قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ يَقُولُ أَ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّقِينَ. أ إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَ إِنَّا لَمَدِينُونَ. قَالَ هَلْ أَنْتُمْ مُطَّلِعُونَ. فَاطَّلِعَ فَإِنَّ فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ قَالَ تَاللَّهِ إِنْ كِدْتَ لَتُرْدِينَ	۵۱ تا ۵۶	وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَ نَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ	۷۸
وَلَوْ لَا نِعْمَةٌ رَبِّي لَكُنْتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ	۵۷	وَإِنْ كُلُّ لَمَمًا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُحْضَرُونَ	۳۲ و ۵۳ و ۷۵
إِنَّا كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ	۳۴	وَأَمَّا زُوا الْيَوْمِ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ	۵۹
أَحْشَرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَاهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْجَحِيمِ	۲۲ و ۲۳	لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُحْضَرُونَ	۷۵
إِنَّكُمْ لَذَاتُ قُوَّةٍ الْعَذَابِ الْأَلِيمِ وَمَا تَجْزُونَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ	۳۸ و ۳۹	فَالْيَوْمَ لَا تَنْظُمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تَجْزُونَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ	۵۴

تحلیل ملاک‌های شناخت سوره: مطالعه موردی سوره یس ۷۱

۶۳ و ۶۴	هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ. اصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ	۱۶۳	إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِرٌ الْجَحِيمِ إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْجَحِيمِ
۷۸	وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَ نَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ	۱۶ و ۵۳	أَأَ إِذَا مِتْنَا وَ كُنَّا تُرَابًا وَ عِظَامًا أَ إِنَّا لَمَبْعُوثُونَ. إِذَا مِتْنَا وَ كُنَّا تُرَابًا وَ عِظَامًا أَ إِنَّا لَمَدِينُونَ
۸۱	أَوْ لَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَى وَ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ	۵ و ۱۱	رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا بَيْنَهُمَا وَ رَبُّ الْمَشَارِقِ فَاسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ مِنْ خَلْقِنَا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ
۴۹ و ۵۳	مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَ هُمْ يَخِصِّمُونَ إِنَّ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ	۱۹	فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ
۵۲	قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَ صَدَقَ الْمُرْسَلُونَ	۲۰ و ۲۱	وَقَالُوا يَا وَيْلَنَا هَذَا يَوْمُ الدِّينِ هَذَا يَوْمَ الْفَصْلِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ
۲۷	بِمَا عَفَّرَ لِي رَبِّي وَ جَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ	۴۰ تا ۴۲	إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمَخْلَصِينَ. أُولَئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَعْلُومٌ فَوَاكِهُ وَ هُمْ مُكْرَمُونَ

در توضیح جدول فوق باید گفت:

در سوره صافات، خداوند از پیامبران مختلف نام می‌برد و در سرآغاز سوره یاسین پیامبر اسلام را با یاسین مورد خطاب قرار می‌دهد و می‌فرماید تو از مرسلین هستی. از طرفی، خداوند می‌فرماید: ﴿وَ سَلَامٌ عَلَىٰ آلِ يَاسِينَ﴾ (صافات: ۳۷/ ۱۳۰)؛ با توجه به حدیث امام جعفر صادق (ع) که راجع به آیه مذکور فرمودند: «یس محمد (ص) است و ما آل یس هستیم» (حسکانی، ۱۴۱۱، ج ۲، ص ۱۶۷/ حسینی استرآبادی، ۱۴۰۹، ص ۴۸۹). البته این روایت بر این مبنی صحیح است که ما آیه را به صورت «آل یس» بخوانیم، هم چنان که در قرائت نافع و ابن عامر و یعقوب و زید این طور قرائت شده (طباطبایی، ۱۴۱۷، ج ۱۷، ص ۲۴۱). نتیجه می‌گیریم، آل یس، ائمه

اطهار(ع) می‌باشند. از طرفی چون طبق آیه ی ﴿إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ (یس: ۳۶/۴-۳) پیامبر از مرسلین است و بر صراط مستقیم قرار دارد و بنابر روایات صادره از ائمه اطهار «منظور از صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ پیامبر اکرم (ص) و اوصیاء آن بزرگوار یا امیرالمؤمنین علی(ع) یا قرآن و یا اسلام می‌باشد» (داور پناه، ۱۳۷۵، ج ۱، ص ۱۲۳) که بعضی مفسران گفته‌اند: یعنی امیرالمؤمنین علی (ع) (بحرانی، ۱۴۱۶، ج ۴، ص ۸۴۷)، بنابراین آیه ﴿وَأَنۢ أَعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾ (یس: ۶۱/۳۶) اطاعت از ائمه اطهار (ع) را در راستای عبادت خداوند قرار می‌دهد.

- ابوسعید خدری راجع به آیه ﴿وَقَفُّوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ﴾ (صافات: ۲۴/۳۷) گفت: از امامت علی (ع) پرسیده می‌شوند (حسکانی، ۱۴۱۱، ج ۲، ص ۱۶۱). این آیه مانند: ﴿وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ...﴾ (یس: ۱۰/۳۶-۱۱) است که امام صادق (ع) درباره آن فرموده‌اند: یعنی کسانی که به امامت و ولایت علی (ع) و امامان بعد او ایمان نمی‌آورند (شبر، ۱۴۰۷، ج ۵، ص ۲۱۸/ سبزواری نجفی، ۱۴۱۹، ج ۶، ص ۷/ شریف لاهیجی، ۱۳۷۳، ج ۳، ص ۷۳۵).

- «ابن عباس درباره: ﴿وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ﴾ (صافات: ۱۶۴/۳۷) از پیامبر نقل نموده: این مطلب در علم سابق خدا بود که داخل جهنم نشود، دوستدار من و علی و داخل بهشت نگردد کینه توز من و علی» (مجلسی، ۱۳۶۳، ج ۲، ص ۷۷).

- اگر چه در سوره یاسین می‌فرماید کافران، پیامبران را تکذیب کرده و ایمان نمی‌آورند: ﴿قَالُوا مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَمَا أَنزَلَ الرَّحْمَنُ مِن شَيْءٍ إِنۢ أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ﴾ (یس: ۱۵/۳۶)، اما خداوند نوید پیروزی مرسلین بر باطل را در آیات ۱۷۱ تا ۱۷۳ صافات به پیامبر داده است: ﴿وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ وَإِنَّ جُنَدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ﴾ و چون پیامبر هم از مرسلین است و هم تصدیق کننده ایشان است: ﴿بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَقَ الْمُرْسَلِينَ﴾ (صافات: ۳۷/۳۷)، این پیروزی شامل حال ایشان هم می‌شود. مانند فتح مکه.

۴-۲- ارتباط سوره یاسین با سوره ماقبل (سوره فاطر)

با دقت در آیات مشابه و هماهنگ بسیاری که در این دو سوره وجود دارد حکمت توالی این دو سوره در قرآن کریم روشن تر می‌گردد.

جدول ۲- آیات مشابه در دو سوره یاسین و فاطر

شماره آیات	آیات سوره یس	شماره آیات	آیات سوره صفات	هماهنگی‌ها و شباهت‌ها
۱ تا ۳	یس وَ الْقُرْآنَ الْحَكِيمَ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ	۲۴ و ۴۲	وَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِن جَاءَهُمْ نَذِيرٌ لَّيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِنْ إِيحَادَى الْأُمَمِ فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ مَا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا. إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا...	اثبات رسالت پیامبر
۴ و ۶۱	عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ وَ أَنْ اَعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ	۱۸	...إِنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ...	تبيين نماز و پرهیزگاری در یک راستا
۸۳	فَسُبْحَانَ الَّذِي يَدِيهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ	۱	جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولَىٰ أَجْنِحَةٍ مَثْنَىٰ وَ ثَلَاثَ وَ رِبَاعَ يَزِيدُ	تصور کافران مبنی بر نقش فرشتگان در امر تدبیر عالم، باطل است
۸۱	... الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ...	۱	الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ... فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ خَبِيرٌ	توحید در خالقیت و ربوبیت خداوند یکتا
۵۲	قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَ صَدَقَ الْمُرْسَلُونَ	۴۱ و ۵	يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا فَلَا تُغْرَبَنَّكُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا... إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَ لَئِن زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِي...	وعده قیامت حتمی است
۶۰	أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ	۵ و ۶	إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا	دشمنی شیطان با انسان

	مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ... وَلَا يَغْنَمُكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ			
اثبات ولایت ائمه اطهار	ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا... إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ...	۱۰ و ۳۲	عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ	۶۱ و ۴
علم واقعی در سایه‌ی خشیت پروردگار حاصل می- شود	... إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ...	۲۸	إِنَّمَا تُنذِرُ مَنْ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَنَ الْغَيْبَ...	۱۱
اثبات مرسلین و فرستاده شدن آنان در تمامی دوره‌ها	وَأِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ... وَجَاءَكُمْ النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ...	۳۷ و ۲۴	لِنُنذِرَ قَوْمًا مَا أُنذِرَ آبَاؤَهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ	۷
عبرت‌گیری از هلاکت گذشتگان	اسْتِكْبَارًا فِي الْأَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئِ إِلَّا بِأَهْلِهِ فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ الْأُولَىٰ فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا أَوْ لَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَكَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً...	۴۴ و ۴۳	أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ	۱۱
آفرینش انسان از خاک	وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ...	۱۱	أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ...	۷۷

در توضیح باید گفت:

- برای یافتن ارتباط بین دو سوره متوالی، بهتر است به آیات انتهایی و ابتدایی آن دو سوره، دقت کنیم. در واقع آیات آغازین سوره یس، پاسخی است برای آیات انتهایی سوره فاطر. خداوند در اواخر سوره فاطر فرمود: ﴿وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِن جَاءَهُمْ نَذِيرٌ لَّيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِنَ إِحْدَى الْأُمَمِ...﴾ (فاطر: ۳۵/ ۴۲) «و با سوگندهای سخت خود به خدا سوگند یاد کردند که اگر هر آینه هشداردهنده‌ای برای آنان بیاید، قطعاً از هر یک از امت‌های دیگر راه‌یافته‌تر شوند...» بنابراین خداوند در همان ابتدای سوره یاسین، برای تحکیم رسالت پیامبر، به قرآن قسم یاد می‌کند و ایشان را از زمره پیامبران می‌شمارد.

- منظور از ﴿صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ در آیات ۴ و ۶۱ سوره یاسین همان راهی است که ائمه طاهرین (ع) ما را به آن راهنمایی فرموده‌اند. «در همین ارتباط: ﴿ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا...﴾ (فاطر: ۳۵/ ۳۲) زیرا از امام باقر و امام صادق (ع) روایت شده است که فرمودند: این آیه مخصوص ماست و مقصود آن ما هستیم و این قول صحیح است چرا که این خانواده، شایسته‌ترین وارث پیامبران و سزاوارترین نگهبانان قرآن و دانا به حقایق آن هستند» (طبرسی، ۱۳۷۷، ج ۵، ص ۲۲۱). «در روایتی که از ابو حمزه ثمالی، نقل گردیده است، علی بن الحسین (ع) درباره آیه فوق، فرمودند: این آیه درباره ما اهل بیت نازل شده است و این جمله را سه بار تکرار کردند» (حسکانی، ۱۴۱۱، ج ۲، ص ۱۵۶). «در همین رابطه، امام صادق (ع) راجع به: ﴿...إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ...﴾ (فاطر: ۳۵/ ۱۰) فرمودند: مقصود، ولایت خانواده ما است و با دست اشاره به سینه خود نموده فرمودند: کسی که ولایت ما را نداشته باشد، خدا هیچ عملی را از او بالا نبرد» (کلینی، ۱۳۶۹، ج ۲، ص ۳۰۶).

- با این همه فضایل و توصیفاتی که بر اهل بیت (ع) رفت، انسان عاقل سعی می‌کند، همواره خود را در مسیر تبعیت و اطاعت از ایشان قرار دهد. «تعبیر زیبایی که امام علی (ع) از کلمه «حی» در آیه ۷۰ سوره یاسین ﴿لِيُنذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا...﴾ دارند» (گنابادی، ۱۳۷۲، ج ۱۲، ص ۱۹۴). انذار قرآن در این چنین فردی مؤثر واقع خواهد شد. بر این اساس می‌فرماید: ﴿إِنَّمَا تُنذِرُ مَنْ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَنَ الْغَيْبَ...﴾ (یس: ۳۶/ ۱۱)؛ «بیم دادن تو، تنها کسی را سودمند است که کتاب حق را پیروی کند و از خدای رحمان در نهان بترسد...»، درباره کسانی است که در نهان و دور از مردم هم، از خدا می‌ترسند. این صفت در آیه ۲۸ سوره فاطر برای علما و دانشمندان

بکار رفته است: ﴿...إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ...﴾ «زیرا دانشمندان، خدا را در سرّ ضمیر و دل‌هایشان می‌بینند. خداشناسی آنان این است که خدای تعالی را همه جا حاضر و ناظر اعمال خویش می‌دانند و قرآن، این چنین انسان‌هایی را هدایت می‌کند. زیرا رسالت پیامبر برای تذکر است و سودآوری آن برای اهل خشیت است. اهل خشیت هم اهل معرفت‌اند» (دیلمی، ۱۳۷۷، ج ۱، ص ۲۷/ جوادی آملی، ۱۳۷۶، ج ۸، صص ۱۲۰-۱۲۱).

۵- روابط بینامتنی سوره‌های هم‌گروه با سوره یس

سوره مبارکه یس از جمله سوری است که با حروف مقطعه آغاز گردیده است. از آن جایی که بین حروف مقطعه هر سوره با محتوای آن سوره ارتباط خاصی وجود دارد، بر این اساس، همه سوره‌هایی که با حروف مقطعه همگون آغاز می‌شوند، در خطوط کلی مضامین نیز همگون هستند (خرم‌شاهی، ۱۳۷۷، ج ۱، ص ۹۲۵). با تدبیر در سوره‌های دارای حروف مقطعه مشترک روشن می‌شود که مضامین و سیاق آن‌ها با یکدیگر مشابه و متناسب است. یعنی این کلمات با محتوای سوره‌ای که در آغاز آن قرار گرفته‌اند ارتباط دارند (طباطبایی، ۱۴۱۷، ج ۱۸، صص ۸-۶). لذا می‌توان آن‌ها را هم‌گروه دانست. در این بخش به بررسی سوره‌های هم‌گروه سوره یاسین که در سرآغاز (فواتح) به نوعی مشترک هستند می‌پردازیم.

۵-۱- سوره مریم

سوره مریم با حروف مقطعه ﴿كِهِيْص﴾ آغاز شده که در حرف (یا) با یاسین، مشترک است. محور موضوعی این سوره، نبوت است. البته از بازگشت به جهان آخرت، چگونگی روز جزا، توصیف بهشت و جهنم و نیز خلقت آسمان‌ها و زمین توسط خداوند متعال، آیاتی بیان شده است. شباهت‌های این دو سوره عبارت‌اند از:

جدول ۳- آیات مشابه در دو سوره یس و مریم

شماره آیات	آیات سوره یاسین	شماره آیات	آیات سوره مریم	هماهنگی‌ها و شباهت‌ها
۱۱ و ۱۵ و ۲۳ و ۵۲	أَنَا ... الذِّكْرَ وَ خَشِيَ الرَّحْمَنَ الْغَيْبِ ... كَرِيمٍ قَالُوا ... مَا أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ أَأَتَّخِذُ مِنْ دُونِهِ آلِهَةً إِنْ يُرِدْنِ الرَّحْمَنُ ... وَلَا يُنْقِذُونَ. قَالُوا ... أَمَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَ صَدَقَ	۱۸ و ۴۵ و ۶۹ و ۶۸ و ۷۸ ۸۵ و ۸۷ و ۸۸ و ۹۱ تا ۹۳	قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ ... تَقِيًّا، يَا أَبَتِ ... مِنَ الرَّحْمَنِ فَتَكُونُ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا، جَنَّاتِ عَدْنِ الَّتِي وَعَدَ الرَّحْمَنُ ... وَعَدَهُ مَا تَقِيًّا، ثُمَّ ... عَلَى الرَّحْمَنِ عَتِيًّا، ... عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا، يَوْمَ ... إِلَيَّ الرَّحْمَنِ وَفْدًا، لَا يَمْلِكُونَ ... عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا، وَ قَالُوا أَتَّخِذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا، أَنْ دَعَا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا، وَ مَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمَنِ ... وَلَدًا، إِنْ كُلُّ مَنْ ... آتَى الرَّحْمَنَ عَبْدًا	بکار بردن لفظ رحمان، برای خداوند قبل از ظهور اسلام و اثبات ارسال پیامبران در تمامی دوره‌ها
۶۱	وَ أَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ	۲ و ۳۰ و ۴۲ و ۹۳	ذَكَرْ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّا قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِي الْكِتَابَ وَ جَعَلَنِي نَبِيًّا إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَ لَا يُبْصِرُ وَ لَا	عبودیت تمام موجودات برای خداوند یکتاست

	يُعْنِي عَنْكَ شَيْئًا إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ إِلَّا آتَى الرَّحْمَنَ عَبْدًا			
تبيين صراط مستقیم به شکل نماز	وَ جَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَ أَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا وَ إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ وَ كَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ كَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَ ... يَلْقَوْنَ غِيًّا	۵۹ و ۵۵ و ۳۶ و ۳۱	عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ وَ أَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ	۶۱ و ۴
بهشت، نتیجه تقوا و ترس از خدا در نهان	تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا	۶۳	إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَ خَشِيَ الرَّحْمَنَ بِالْغَيْبِ... بِمَغْفِرَةٍ وَ أَجْرٍ كَرِيمٍ	۱۱
اراده و قدرت لايزال الهی	مَا كَانَ لِلَّهِ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَ لَدٍ سُبْحَانَهُ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ	۳۵	إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ	۸۲
احضار در قیامت برای حسابرسی	فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَ الشَّيَاطِينَ ثُمَّ لَنَحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا	۶۸	وَ إِنْ كُلُّ لَمَامٍ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ إِنْ كَانَتْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ لَا يَسْتَطِيعُونَ... لَهُمْ جُنْدٌ...	۷۵ و ۵۳ و ۳۲

تحلیل ملاک‌های شناخت سور: مطالعه موردی سوره یس ۷۹

۷۹ و ۷۸	وَ ضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَ نَسِيَ خَلَقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَ هِيَ رَمِيمٌ. قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَ هُوَ ...	۶۷ و ۶۶	وَ يَقُولُ الْإِنْسَانُ أِذَا مَاتَ لَسَوْفَ أُخْرَجُ حَيًّا أَوْ لَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَ لَمْ يَكْ شَيْئًا	انکار معاد توسط کفار
۱۱	إِنَّمَا تُنذِرُ مَنْ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَ خَشِيَ الرَّحْمَنَ بِالْغَيْبِ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَ أَجْرٍ كَرِيمٍ	۶۳ و ۵۰	وَ وَهَبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا وَ جَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا وَ وَهَبْنَا لَهُ مِنْ رَحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا	اثبات ولایت امیرالمؤمنین علی علیه السلام
۷	لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَيَّ أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ	۹۶ و ۸۷	لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ ...	ولایت امیر مؤمنان علی علیه السلام و امامان بعد از او

در توضیح جدول فوق باید گفت:

- مسئله عبودیت از عمده‌ترین موضوعات سوره مریم می‌باشد. در ابتدای سوره، حضرت زکریا را به عنوان عبد معرفی می‌کند: ﴿ذَكَرْ رَحْمَتَ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّا﴾ (مریم: ۱۹ / ۲). اولین کلام عیسی بن مریم نیز، همین است: ﴿قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَ جَعَلَنِي نَبِيًّا﴾ (مریم: ۳۰ / ۱۹). حضرت ابراهیم نیز، پرستش بتها را به جای عبادت خدا نهی می‌کند: ﴿إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَ لَا يُبْصِرُ وَ لَا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئًا﴾ (مریم: ۱۹ / ۴۲) در جای جای سوره نیز عبادت پروردگار جهانیان را تأکید می‌کند. سرانجام در اواخر سوره می‌فرماید همه موجودات عالم به عبودیت خداوند روی می‌آورند: ﴿إِنَّ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ إِلَّا آتَى الرَّحْمَنَ عَبْدًا﴾ (مریم: ۱۹ / ۹۳) (بازرگان، ۱۳۷۵ش، ج ۱، ص ۳۵۱). که در آیه ۶۱ یاسین بیان شده است.

- نکته بسیار مهم در این دو سوره، نشان دادن راه مستقیم به انسان است ﴿وَ إِنْ اللَّهُ رَبِّي وَ رَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾ (مریم: ۱۹ / ۳۶). حضرت عیسی (ع)، صراط مستقیم را پرستش

خدای یگانه معرفی کرده است. همانطور که در آیه ۶۱ سوره یاسین ﴿وَأَنْعَبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾ خداوند همین مطلب را بیان فرموده است و با توجه به ﴿إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ (یس: ۳۶/۳ و ۴)، خداوند پیامبر را از مرسلین دانسته که بر راه راست قرار دارند؛ پس رسالت پیامبر اسلام در ادامه رسالت پیامبران پیشین و با هدف عبادت خداوند می باشد.

-ابن مسعود درباره ﴿وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا﴾ (مریم: ۱۹/۵۰) می گوید منظور علی (ع) است (بحرانی، ۱۴۱۶، ج ۴، ص ۸۴۷). مانند آیه ۱۱ سوره یاسین، که منظور از ذکر را امام علی (ع) دانسته بود. همچنین ﴿لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَى أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ (یس: ۳۶/۷) که شامل حال کسانی است که به ولایت حضرت علی (ع) و امامان بعد او ایمان نمی آورند. به علاوه در تفسیر ﴿لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا﴾ (مریم: ۱۹/۸۷) آمده است که شایسته شفاعت نخواهد بود جز کسانی که به ولایت امیرمؤمنان علی (ع) و امامان بعد از او معتقد باشند و عهد پروردگار همان است (بحرانی، ۱۴۱۶، ج ۳، ص ۷۵۸/ حسینی همدانی، ۱۴۰۴، ج ۱۰، ص ۴۲۴). همچنین ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا﴾ (مریم: ۱۹/۹۶) نفس دوستی این خانواده و بغض اعداء آنها جزو عقاید است (طیب، ۱۳۷۸، ج ۸، ص ۴۹۵).

۵-۲- سوره شعراء

این سوره با حروف مقطعه " طسم " که در حرف سین با یاسین مشترک است، آغاز می شود. موضوع اصلی مانند سوره های مریم و طه، نبوت است. که حدود چهار پنجم آیات این سوره را در برگرفته است.

جدول ۴- آیات مشابه در دو سوره یس و شعراء

شماره آیات سوره یاسین	آیات	شماره آیات سوره شعراء	آیات	هماهنگی ها و شباهت ها
۶۱ و ۴	عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ وَأَنْعَبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ	۲۱۸ و ۲۱۹	الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ وَتَقْلِبُ فِي السَّاجِدِينَ	تبيين صراط مستقيم به شكل نماز

تحلیل ملاک‌های شناخت سوره: مطالعه موردی سوره یس ۸۱

معجزات پیامبر اسلام	إِن نَّشَأْ نُزِّلَ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةٌ فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ.	۴	إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ هُمْ مُّقْمَحُونَ	۸
پیروزی مرسلین بر کافران	وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ	۹ و ۶۸ و ۱۲۲ و ۱۴۰ و ۱۵۹ و ۱۷۵ و ۱۹۱ و ۲۱۷	إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ	۳
اتهام شاعر بودن پیامبر توسط کفار	وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ	۲۲۴	وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشُّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُّبِينٌ	۶۹
توصیه به تقوا وترس از خدای یکتا	وَ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَ الْجِيلَةَ الْأُولَىٰ	۱۸۴	إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَ خَشِيَ الرَّحْمَنَ بِالْغَيْبِ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ...	۱۱
آفرینش گیاهان به صورت زوج	أَوْ لَمْ يَرَوْا إِلَى الْأَرْضِ كَمَا أَنْبَأْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ	۷	سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ وَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَ مِمَّا لَا يَعْلَمُونَ	۳۶
اثبات ولایت امیرالمؤمنین علی (ع) و برحق بودن شیعیان ایشان	وَ اجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ. إِلَّا مَنْ آتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ	۸۴ و ۸۹	إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَ خَشِيَ الرَّحْمَنَ بِالْغَيْبِ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَ أَجْرٍ كَرِيمٍ	۱۱

در توضیح جدول باید اضافه کرد:

- نکته مهمی که در تعداد نسبتاً زیادی از آیات این سوره به چشم می‌خورد؛ تکذیب پیامبران توسط کافران است که به فاصله چند آیه تکرار می‌شود. خداوند انبیاء را می‌فرستد. آن‌ها مردم را به سوی خدای یکتا فرا خوانده از پرستش بت‌ها بر حذر داشته و با وجودی که علناً بیان می‌دارند که هیچ اجر و مزدی از شما نمی‌خواهیم؛ مردم تکذیبشان می‌کنند و از ایمان آوردن سر باز می‌زنند، لذا عذاب نازل می‌شود. این مسئله دوباره برای مردم نسل بعد اتفاق می‌افتد بدون

اینکه از هلاکت نسل‌های گذشته درس عبرت بگیرند. خداوند نیز برای اینکه انبیاء الهی قوت قلب پیدا کرده و از انکار و تهدیدهای قومشان ناراحت و دل‌سرد نشوند؛ مرتباً فرموده: ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾ (شعرا: ۲۶/۹، ۶۸، ۱۲۲، ۱۴۰، ۱۵۹، ۱۷۵، ۱۹۱، ۲۱۷) در واقع، هم، به پیامبرانش روحیه می‌دهد و هم، الگوی رفتاری ارائه می‌نماید. تا ایشان در امر رسالت خود، مانند پروردگار، محکم و در عین حال به نرمی با مردم برخورد کنند. در سوره شعرا هم مثل یاسین، کافران، در انکار و تکذیب خود، پیامبران را ساحر، مجنون و شاعر خطاب کرده و تهدید به قتل، تبعید، سنگسار و غیره می‌کنند.

-ابن مسعود درباره: ﴿وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ﴾ (شعرا: ۲۶/۸۴) گفته است؛ منظور علی (ع) است (بحرانی، ۱۴۱۶، ج ۴، ص ۸۴۷). مانند (یس: ۳۶/۱۱)، که منظور از ذکر، امام علی (ع) است. همچنین ﴿إِنَّمَا مَنْ آتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾ (شعرا: ۲۶/۸۹) مقصود آیه شریفه، علی (ع) و پیروانش هستند» (ابن بابویه، بی تا، صص ۲۳-۲۴).

۵-۳- سوره نمل

سوره نمل که با حروف مقطعه «طس» آغاز شده است که در حرف سین با یس مشترک است. چون بعد از سوره شعرا نازل شده است؛ مطالب انتهایی آن سوره را در ابتدای خود آورده است و محور موضوعی آن همچنان، نبوت است. شباهت‌های این دو سوره عبارتند از:

جدول ۵- آیات مشابه در دو سوره یاسین و نمل

شماره آیات سوره یاسین	آیات	شماره آیات سوره نمل	آیات	شماره آیات سوره یاسین
۴ و ۶۱	عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ. وَ أَنْ أَعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ	۹۱ و ۹۲	إِنَّمَا أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَذِهِ الْبَلَدَةِ الَّذِي حَرَّمَهَا ... أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ. وَ أَنْ أَتْلُوا الْقُرْآنَ ...	تبيين صراط مستقيم به شکل نماز و مسلمان بودن همه پیامبران

تحلیل ملاک‌های شناخت سور: مطالعه موردی سوره یس ۸۳

ویژگی‌های مؤمنین	الَّذِينَ يَقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ.	۳	وَ أَنْ اَعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ	۶۱
ویژگی‌های مسلمان	وَ مَا أَنْتَ بِهَادِي الْعُمَىٰ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ إِنْ تَسْمَعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ.	۸۱	إِنَّمَا تُنذِرُ مَنْ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَ خَشِيَ الرَّحْمَنَ بِالْغَيْبِ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَ أَجْرٍ كَرِيمٍ	۱۱
نسبت فال و شگون بد زدن مردم به پیامبران الهی	قَالُوا اطَّيَّرْنَا بِكَ وَ بِمَنْ مَعَكَ قَالَ طَائِرُكُمْ عِنْدَ اللَّهِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ	۴۷	قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ لَئِن لَّمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجِمَنَّكُمْ وَ لَنَمَسَّنَّكُمُ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ. قَالُوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ... قَوْمٌ مُسْرِفُونَ	۱۹ و ۱۸
دلداری و تسلیت خاطر پیامبر توسط خداوند	وَ إِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَ مَا يُعْلِنُونَ	۷۴	فَلَا يَحْزَنكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يَسْرُونَ وَ مَا يُعْلِنُونَ	۷۶
افراد قابل هدایت مسلمانانی هستند که اهل بیت و قرآن را در کنار هم دارند	إِنَّكَ لَا تَسْمَعُ الْمَوْتِي وَ لَا تَسْمَعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ. وَ مَا أَنْتَ بِهَادِي الْعُمَىٰ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ إِنْ	۸۱ و ۸۰	وَ سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أ أَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ	۱۰

	تُسْمِعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ			
--	---	--	--	--

در توضیح مختصراً باید گفت پیامبر از قول خداوند به قومش می‌فرماید: ﴿إِنَّمَا أُمرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَذِهِ الْبَلَدِ الَّذِي حَرَّمَهَا وَ لَهُ كُلُّ شَيْءٍ وَ أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ. وَ أَنْ أَتْلُوا الْقُرْآنَ...﴾ (نمل: ۲۷ / ۹۱-۹۲) در آیه ۶۱ سوره یس: ﴿وَ أَنْ أَعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾، نیز، خداوند صراط مستقیم را پرستش خودش معرفی می‌کند. همچنین می‌فرماید: ﴿إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ عَلِي صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾ (یس: ۳۶ / ۳-۴) پس چون پیامبر از مرسلین یعنی از انبیاء الهی است؛ بنابراین، تمامی پیامبران قبل از ایشان نیز در این مسیر قرار داشته‌اند و چون پیامبر، مسلمان است، بنابراین همه پیامبران مسلمان‌اند.

۵-۴- سوره قصص

حروف مقطعه‌ی آن «طسم» بوده که در حرف سین با یاسین مشترک است. محور اصلی این سوره نیز نبوت است. در انتهای سوره، مانند ابتدای آن، پیامبر را مخاطب قرار داده و برای حمایت از ایشان می‌فرماید: خدایی جز او نیست. جز ذات او همه چیز، نابودشونده است. فرمان از آن اوست. و به سوی او بازگردانیده می‌شوید. که مانند آیه آخر سوره یاسین است. شباهت‌ها عبارت‌اند از:

جدول ۶- آیات مشابه در دو سوره یس و قصص

شماره آیات سوره یاسین	آیات	شماره آیات سوره قصص	آیات	هماهنگی‌ها و شباهت‌ها
۳	إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ	۷	وَ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خَفَتْ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ ... إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكَ وَ جَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ	اثبات رسالت پیامبر

سابقین در امت‌ها (مؤمن آل یاسین) و مؤمن آل فرعون)	وَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ يَسْعَى قَالَ يَا مُوسَى ... فَأَخْرَجُ إِنِّي لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ.	۲۰	وَجَاءَ مِنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَى قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ.	۲۰
اثبات ولایت ائمه اطهار	وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَ لَكِنْ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مِمَّا أَتَاهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ. وَ لَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ وَ مَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى حَتَّى يَبْعَثَ فِي أُمِّهَا رَسُولًا يُتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَ مَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَى ...	۴۶ و ۵۱ و ۵۹	لِتُنذِرَ قَوْمًا مِمَّا أَنْذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ.	۶
عبرت‌گیری انسان از هلاکت اقوام گذشته	وَ كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطَرَتْ مَعِيشَتَهَا فَتِلْكَ مَسَاكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَنْ مِنْ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا وَ كُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ	۵۸	أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ	۳۱
شدت حس مسئولیت پذیری پیامبر در قبال هدایت انسان‌ها	إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَ لَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ	۵۶	إِنَّمَا تُنذِرُ مَنْ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَ خَشِيَ الرَّحْمَنَ ... بِمَغْفِرَةٍ وَ أَجْرٍ كَرِيمٍ	۱۱
احضار در روز قیامت برای حسابرسی	أَفَمَنْ وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَا يَهْدِيهِ كَمْ مَتَّعْنَاهُ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْمُحْضَرِينَ	۶۱	وَ إِن كُلُّ لَمَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ إِنْ كَانَتْ إِلَّا صِيحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ لَا يَسْتَعْجِلُونَ نَصْرَهُمْ وَ جُنْدٌ مُحْضَرُونَ	۳۲ و ۵۳ و ۷۵

عاقبت خوش از آن متقین است	تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي ... وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ	۸۳	إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَ خَشِيَ الرَّحْمَنَ ... بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ	۱۱
اجرای عدالت مطلق در روز قیامت	مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى ... إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ	۸۴	فَالْيَوْمَ لَا تُظَلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ	۵۴

توضیح جدول:

- «رسول خدا فرمود: سابقین از امت‌ها سه نفر بودند که هرگز به اندازه یک پلک برهم زدن، شرک به پروردگار نیاوردند. آنان علی بن ابی طالب و صاحب یاسین و مؤمن آل فرعون و هر سه صدیق هستند و علی افضل از آن‌ها می‌باشد» (مدرسی، ۱۳۷۷، ج ۱۱، ص ۱۱۱/مراغی، بی‌تا، ج ۲۲، ص ۱۵۳/عاملی، ۱۴۱۳، ص ۵۸۶/ثعلبی نیشابوری، ۱۴۲۲، ج ۸، ص ۱۲۶). شاید بتوان گفت، یکی از دلایل افضل بودن حضرت علی(ع) بر این دو صدیق این باشد، که حضرت علی(ع)، از همان لحظه‌ای که پیامبر به رسالت مبعوث شدند، ایمان خود را به پیامبر، به عنوان اولین فرد، آشکارا ابراز کردند. در صورتی که حبیب نجار سال‌ها در غاری، خدا را پرستش می‌کرد. وقتی که خبر رسولان را شنید به نزدشان آمد و دینش را آشکار ساخت. درباره حزقیل، مؤمن آل فرعون هم گفته‌اند: پسرعموی فرعون و ولیعهد او بود. ۶۰۰ سال کتمان ایمان می‌کرد. تا موقعی که حضرت موسی(ع) مبعوث شد، جرئت و قوه قلب پیدا کرد و بعضی امور را اظهار نمود (طوسی، بی‌تا، ج ۹، ص ۷۲/شوکانی، ۱۴۱۴، ج ۴، ص ۵۶۰/ابن العربی، بی‌تا، ج ۴، ص ۱۶۵۹).

- قرابت و نزدیکی بین دو آیه: ﴿لَتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أَتَاهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ (قصص: ۲۸/۴۶) و ﴿لَتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ﴾ (یس: ۳۶/۶) وجود دارد؛ که به نظر بعضی مفسرین، مفهوم فترت را بیان می‌کند. یعنی برای مردم تا مدت‌ها پیامبری نازل نشد و آن‌ها غافل ماندند. اشکال گرفته‌اند که این تفسیر، با این روایت، که زمین هرگز از حجت خدا خالی نخواهد بود. تناقض دارد. پاسخ این مشکل در آیات بعدی سوره قصص داده شده است: ﴿وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ (قصص: ۲۸/۵۱). این آیه در احادیث بسیاری از ائمه، به امام بعد از امام تفسیر شده است (بحرانی، ۱۴۱۶، ج ۴، ص ۲۷۲/حسینی استرآبادی، ۱۴۰۹، ص ۴۱۳). به این صورت که «گفتار خود را در احکام، مواعظ، نصایح، عبرت‌ها، وعده و وعیدها

به آنان گوشزد کردیم، بلکه اقوال حقیقی را که جانشینان ما در روی زمین هستند، به آنان رسانده و حجت را تمام کردیم» (گنابادی، سلطان محمد، ۱۳۷۲، ج ۱۱، ص ۱۸۳). اگر خداوند، منذری نفرستاده، پس چگونه است که اقوام گذشته و آبادی‌های آن‌ها را با بلا یا و عقوباتی خاص، ویران کرده است. در صورتی که طبق فلسفه مهلت، خداوند تا پیامبری نفرستد و مردم را هشدار ندهد، عقاب نمی‌کند. همان‌طور که فرموده: ﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَىٰ حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِي أُمِّهَا رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَىٰ إِلَّا وَأَهْلِهَا ظَالِمُونَ﴾ (قصص: ۲۸ / ۵۹)

۵-۵- سوره شوری

این سوره آخرین سوره مکی می‌باشد که در سیزدهمین سال بعثت، در آستانه هجرت به مدینه نازل شده است. حروف مقطعه آن در دو آیه اول آمده است: «حم» و «عسق» که در حرف سین، با یاسین مشترک است. شباهت‌های سوره شوری با سوره یاسین، عبارت‌اند از:

جدول ۷- آیات مشابه در دو سوره یس و شوری

شماره آیات سوره یاسین	آیات	شماره آیات سوره شوری	آیات	شماره آیات سوره یاسین
۶۱ و ۴	عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ وَ أَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ	۵۳ و ۵۲ و ۱۳	شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ... وَ إِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي...	قرار داشتن همه پیامبران در صراط مستقیم و تبیین احکام اسلام به ویژه نماز
۵	تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ	۳۶ و ۳۷ و ۳۸	وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كِبَائرَ الْأَثَمِ وَالْفَوَاحِشِ	توکل به خدا

	وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ			
پیامبران از مردم چیزی مطالبه نمی کنند	قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى	۲۳	اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ يَهْتَدُونَ	۲۱
اثبات ولایت ائمه اطهار و بر حق بودن شیعیان ای شان	شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ... إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى... وَالْمَلَائِكَةُ يَسْبَحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ...	۵ و ۲۳ و ۱۳	لَتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ	۷

در توضیح این قسمت باید گفت در آیه ﴿اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ يَهْتَدُونَ﴾ (یس: ۲۱ / ۳۶) تاکید شده است که پیامبران در برابر رسالت خود، اجر و مزدی از مردم نمی خواهند: در سوره شعرا نیز این موضوع مرتباً از جانب پیامبران به مردم ابلاغ شده است. اما در آیه ۲۳ سوره شوری می فرماید: ﴿...قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى...﴾ منظور از ﴿الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾ با توجه به روایات متعدد، در بسیاری از تفاسیر اهل بیت می باشند. (بیضاوی، ۱۴۱۸، ج ۵، ص ۸۰ / نیشابوری، ۱۴۱۵، ج ۲، ص ۷۳۴ / زمخشری، ۱۴۰۷، ج ۴، ص ۲۲۰) بنابراین پیامبر نه تنها درخواست مادی برای خود ندارد، بلکه با توجه به انتهای آیه فوق: ﴿... وَمَنْ يُقْتَرَفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ﴾ پیامبر صحیح ترین راه و کوتاه ترین مسیر در زندگی برای انجام نیکی ها و بدست آوردن ثواب و پاداش بیشتر را به مردم نشان می دهند. حال دو آیه ۱۳ و ۲۳ سوره شوری را در کنار حدیثی از پیامبر «أوصیکم بکتاب الله و اهل بیته فانی سألت الله أن

لا یفرق بینهما حتی یوردهما علی الحوض» (فیض کاشانی، ۱۴۱۵، ج ۱، ص ۶۶۳/ کلینی، ۱۳۶۹، ج ۱، ص ۳۰۰). بررسی کنیم؛ نتیجه می‌شود که نباید این دو پشتوانه مسلمین از هم فاصله بگیرند و نباید بین آن‌ها تفرقه و جدایی به وجود بیاید، مفهوم ﴿لَا تَتَفَرَّقُوا﴾ در شوری، ۱۳ همان مفهوم ﴿الْمُودَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾ در شوری، ۲۳ است. یعنی مسلمان حقیقی علاوه بر مطالب مذکور، کسی است که در دین تفرقه اندازی نکرده و به مضامین و فرمایشات قرآن و ائمه در کنار یکدیگر عمل کند.

۵-۶- سوره طه

پنج سوره بالا را از آن جهت که دارای حرف مشترک در حروف مقطعه ابتدای سوره بودند در یک گروه قرار دادیم و اشتراکات و تناسب‌های آنها را بررسی کردیم. در این بخش حروف مقطعه سوره یس را با سوره طه از جهتی دیگر دارای شباهت تشخیص داده و آن دو را در یک گروه قرار دادیم. از آنجایی که طه نیز مانند یاسین، یکی دیگر از نام‌های رسول اکرم (ص) است، بنابراین از جهتی دیگر دارای سرآغاز مشابه هستند. شباهت‌های سوره طه با سوره یاسین، عبارت‌اند از:

جدول ۸- آیات مشابه در دو سوره یس و طه

شماره آیات سوره یس	آیات	شماره آیات سوره طه	آیات
۱۱ و ۱۵ و ۲۳ و ۵۲	أَنَّمَا ... الذُّكْرَ وَ خَشِيَ الرَّحْمَنَ بِالْغَيْبِ ... كَرِيمٍ قَالُوا ... مَا أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ أَمْ آتَّخِذُ مِنْ دُونِهِ آلِهَةً إِنْ يُرِدْنِ الرَّحْمَنُ ... وَلَا يَنْقُذُونَ. قَالُوا ... مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَ صَدَقَ الْمُرْسَلُونَ	۵ و ۹۰ و ۱۰۸ و ۱۰۹	الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى. وَ لَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَارُونَ مِنْ قَبْلُ يَا قَوْمِ إِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهِ وَإِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمَنُ فَاتَّبِعُونِي وَ أَطِيعُوا أَمْرِي. يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ وَ خَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا. يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَ رَضِيَ لَهُ قَوْلًا.

۱۱	إِنَّمَا مِنْ أَتْبَعَ الذُّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَنَ ...	۳	إِلَّا تَذَكَّرَ لِمَنْ يَخْشَى.
۶۲	وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا أَ فَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ	۷۹ و ۸۵	وَأَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ وَمَا هَدَى. قَالَ فَأَنَا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنْ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ.
۶۰	أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ.	۱۱۵	وَلَقَدْ عَاهَدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلِ فَنَسَى وَ لَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا
۳۶	سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ.	۵۳	...فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْ نَبَاتٍ شَتَّى
۴۹ تا ۵۹	مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَ هُمْ يَخِصِّمُونَ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَ لَا إِلَى أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ وَ نُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَى رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَ صَدَقَ الْمُرْسَلُونَ. إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ فَالْيَوْمَ لَا تُظَلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَ لَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغْلٍ فَكَاهُونَ. هُمْ وَ أَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلَالٍ عَلَيِ الْأَرَائِكِ مُتَّكِنُونَ لَهُمْ فِيهَا فَكَاهَةٌ	۱۰۰ تا ۱۱۲	مَنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُ يَحْمِلُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وِزْرًا خَالِدِينَ فِيهِ وَ سَاءَ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حِمْلًا. يَوْمَ يَنْفَخُ فِي الصُّورِ وَ نَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا. يَتَخَفَتُونَ بَيْنَهُمْ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا عَشْرًا. نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا. وَ يَسْتَلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا. فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا. لَا تَبْقَى فِيهَا عِوَجًا وَ لَا أَمْتًا يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ وَ خَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا. يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَ رَضِيَ لَهُ قَوْلًا. يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَ مَا خَلْفَهُمْ وَ لَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا وَ عَنَّتِ الْوُجُوهُ لِلْحَىِّ الْقَيُّومِ وَ

تحلیل ملاک‌های شناخت سوره: مطالعه موردی سوره یس ۹۱

و لَهُمْ مَا يَدْعُونَ سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ وَ امْتَاذُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمَجْرُمُونَ		قَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا
۵۵ و ۱۱	۱۱۸ و ۱۱۹	إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَىٰ وَأَنَّكَ لَا تَظْمَأُ فِيهَا وَلَا تَصْحَىٰ
۳۱	۱۲۸	أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِنِهِمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِأُولِي النُّهَىٰ

هماهنگی و شباهت آیات در جدول به راحتی قابل مشاهده است و نیازی به توضیح بیشتر نیست.

نتیجه گیری

با کنار هم گذاشتن و تحلیل بخش‌های پیش مقاله به این نتیجه رسیدیم که در مقایسه سوره یاسین با سوره‌های مجاور و هم‌گروه، سه دسته آیات مشترک می‌یابیم:

۱. آیاتی که در اثبات و تبیین رسالت انبیا عظام و بویژه رسالت رسول اکرم (ص) است.
۲. آیاتی که ولایت ائمه معصومین (ع) را اثبات می‌کنند.
۳. آیاتی که ارائه صراط مستقیم و چگونه پیمودن آن را توسط پیامبران و ائمه اطهار (ع) بیان می‌دارد.

جدول ۹- نتایج

سوره‌ها	اثبات مرسلین و انبیاء	اثبات ولایت ائمه اطهار	تبیین صراط مستقیم
یاسین	۱ تا ۳: یس و القرآن الحکیم إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ	۷: لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَىٰ أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ۱۰: وَ سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أُنذِرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ. ۱۱: إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَ خَشِيَ الرَّحْمَنَ الْغَيْبَ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ... ۱۲: ... وَ كُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ	۴: عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۶۱: وَأَنْ أَعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ
صافات	۳۷: بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَ صَدَقَ الْمُرْسَلِينَ	۱۳۰: سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ۲۴: وَ قَفَّوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ. ۱۶۴: مَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ	۳: فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا ۱۱۸: وَ هَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ
مریم	قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ ... تَقِيًّا، يَا أَبَتِ ... مِنَ الرَّحْمَنِ فَتَكُونُ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا، جَنَّتِ عَدْنُ الَّتِي وَعَدَ الرَّحْمَنُ ... وَعَدَّهُ مَاتِيًّا، ثُمَّ ... عَلَى الرَّحْمَنِ عَتِيًّا، ... عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا، يَوْمَ ... إِلَى الرَّحْمَنِ وَقَدًّا، لَا يَمْلِكُونَ ... عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا، وَ قَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا، أَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا، وَ مَا يَنْبَغِي	وَ وَهَبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا وَ جَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا، وَ وَهَبْنَا لَهُ مِنْ رَحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا. إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا ۵۰ و ۶۳ ۸۷ و ۹۶	۳۱ وَ جَعَلْنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَ أَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا. ۵۵ وَ كَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَ الزَّكَاةِ وَ كَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا. ۵۹ فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَ اتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسُوفَ يَلْقَوْنَ غِيًّا

تحلیل ملاک‌های شناخت سوره: مطالعه موردی سوره یس ۹۳

<p>۳۶: وَ إِنَّا لِلَّهِ رَبُّنَا وَ رَبِّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ.</p>		<p>لِلرَّحْمَنِ ... وَلَدًا، إِن كُنتُمْ مِنْ ... آتَى الرَّحْمَنُ عَبْدًا ۱۸ و ۴۵ و ۶۱ و ۶۹ و ۷۸ و ۸۵ و ۸۷ و ۸۸ و ۹۱ تا ۹۳</p>	
<p>إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَ أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي. فَاصْبِرْ عَلَيَّ مَا يَقُولُونَ وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَ قَبْلِ غُرُوبِهَا وَ مِنْ آثَانِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَ اطَّرَافِ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَى. وَ أَمْرُ أَهْلِكَ بِالصَّلَاةِ وَ اصْطِرِّ عَلَيْهَا ... ۱۴ و ۱۳۰ و ۲۵ ۱۳۵: قُلْ كُلٌّ مُرْتَبَضٌ فَتَرَبَّصُوا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَ مَنْ أَهْتَدَى</p>	<p>۱۲۲: ثُمَّ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَ هَدَى ۱۲۴: وَ مَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا...</p>	<p>الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى. وَ لَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَارُونُ مِنْ قَبْلُ يَا قَوْمِ إِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهِ وَ إِن رَّبِّكُمْ الرَّحْمَنُ فَاتَّبِعُونِي وَ أَطِيعُوا أَمْرِي. يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ وَ خَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا. يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَ رَضِيَ لَهُ قَوْلًا. ۵ و ۹۰ و ۱۰۸ و ۱۰۹</p>	<p>طه</p>
<p>الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ. وَ تَقَلُّبِكَ فِي السَّاجِدِينَ ۲۱۸ و ۲۱۹</p>	<p>وَ اجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ. إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ۸۴ و ۸۹</p>	<p>وَ إِن رَّبِّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۹ و ۶۸ و ۱۲۲ و ۱۴۰ و ۱۵۹ و ۱۷۵ و ۱۹۱ و ۲۱۷</p>	<p>شعراء</p>
<p>۳: الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ۹۱: إِنَّمَا أَمْرُهُ</p>	<p>إِنَّكَ لَا تَسْمَعُ الْمَوْتِي وَ لَا تَسْمَعُ الصَّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ وَ مَا أَنْتَ بِهَادِيَ الْعَمَى عَنْ ضَلَالَتِهِمْ إِنْ تَسْمَعُ إِلَّا مَنْ</p>	<p>مشترک با آیه‌های نماز</p>	<p>نمل</p>

<p>أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَذِهِ الْبَلَدَةِ الَّذِي حَرَّمَهَا ... أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ. ۹۲: وَأَنْ أَتْلُوا الْقُرْآنَ فَمَنْ اهْتَدَى فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ ...</p>	<p>يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ ۸۰ و ۸۱</p>		
<p>۲۲: وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسَى رَبِّي أَنْ يَهْدِيَني سَوَاءَ السَّبِيلِ</p>	<p>وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَكِنْ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ لِنُنذِرَ قَوْمًا مَا أَتَاهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ وَ لَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ. وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى حَتَّى يَبْعَثَ فِي أُمَمٍ رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَى إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ. ۴۶ و ۵۱ و ۵۹</p>	<p>۷: وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خَفْتِ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكَ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ.</p>	<p>قصص</p>
<p>۱۳: شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَ مَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ ... إِلَّا الْمُودَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ... " ... وَ الْمَلَائِكَةَ يَسْبِحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَ يَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ... إِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ. ۵۳: صِرَاطٍ</p>	<p>شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا وَ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَ مَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَىٰ وَ عِيسَىٰ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَ لَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ ... وَ إِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ. صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ مَا فِي ... ۵۳ و ۵۲ و ۱۳</p>	<p>شورى</p>	<p>شورى</p>

<p>اللَّهُ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي ...</p>			
<p>۲۸: ... إِنَّمَا تَنْذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَ أَقَامُوا الصَّلَاةَ...</p>	<p>ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا... إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ... "۱۰ و ۳۲"</p>	<p>وَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاءَهُمْ نَذِيرٌ لَيَكُونُنَّ أَهْدَى مِنْ إِحْدِي الْأُمَمِ فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ مَا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا. إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَ نَذِيرًا... ۲۴ و ۴۲</p>	<p>فاطر</p>

به علاوه در این پژوهش از بررسی سوره‌های هم‌گروه، نتایج ذیل نیز حاصل شد:

- می‌توان این هفت سوره را مجموعه مرتبطی شمرد که از داستان بنی اسرائیل یاد می‌کند. در بخشی از این مجموعه، رسالت حضرت موسی (ع) را در رابطه با این امت توضیح می‌دهد و در بخشی دیگر، رسالت حضرت عیسی (ع) را، که تکمیل‌کننده همان دین بوده است.
- همچنین مسائلی در متن سوره‌ها مطرح می‌گردد؛ که شباهت بسیاری با هم دارند؛ در همه آن‌ها از نفع صور یا برپایی قیامت، صحبت شده است. که نشان می‌دهد؛ تلاش پیامبران در زمینه ایجاد باور مردم، به معاد و مقابله با انکار آن‌ها، بیشتر از مسائل دیگر بوده است.
- در آغاز همه این سوره‌های هم‌گروه، پس از حروف مقطعه بلافاصله خداوند پیامبر را مخاطب قرار داده است؛ در انتهای این سوره‌ها نیز، مجدداً خداوند با پیامبر صحبت می‌فرماید. این نقطه اشتراک، این مطلب را به ذهن‌خطور می‌سازد که، شاید بتوان گفت: سایر حروف مقطعه در اوایل این سوره‌های هم‌گروه نیز، مانند یاسین و طه، نام‌های رسول خدا هستند که در روایات به آن‌ها اشاره نشده است و خداوند آن‌ها را به صورت رمز، در ابتدای این سوره‌ها آورده تا با تدبر و تفحص، به آن‌ها پی ببریم.
- صراط مستقیم، یعنی عبودیت و اطاعت محض خدا. یعنی عمل به دستوراتی که خدا از طریق پیامبران برای ما فرستاده است. در سوره شوری، به کسی که دین را برپای داشته و از پراکندگی و تفرقه‌اندازی بپرهیزد، تعبیر شده است و در سوره شعرا، آثار عملی آن، همچون نماز،

عبادت خدا و انفاق را کسب نماید. در سوره نمل آنان را مؤمنین خطاب فرموده، که نماز برپا می‌دارند و زکات می‌دهند و به آخرت یقین دارند. در سوره‌های قصص و مریم، متقین و در طه و یاسین، پرهیزگاران، معرفی شده‌اند. کسانی که در نهان از خدا خوف دارند و همه این فضایل با طی طریق در صراط مستقیم بدست می‌آید. که در سوره یس، فرموده: پیامبر و سایر پیامبران در آن قرار داشته‌اند. همان راهی که خداوند به روشنی و صراحت فرموده: ﴿وَأَنۢ أَعۡبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ﴾.

- در نهایت به وضوح مشاهده می‌کنیم در سوره یس و سوره هم گروهش تاکید بر این امر است که نکته کلیدی، پیدا کردن صراط مستقیم و طی طریق در آن است. خداوند، به شیوه‌های مختلف، آن را یاد آور شده است و آن پیروی از قرآن و عترت پیامبر (ص) است.

منابع و مأخذ

-قرآن کریم.

-نهج البلاغه.

۱. ابن بابویه، محمد بن علی؛ فضائل الشيعة؛ ترجمه: معروف به اعلمی، تهران: انتشارات اعلمی، بی تا.
۲. —، معانی الاخبار؛ ترجمه: عبد العلی محمدی شاهرودی، تهران: دار الکتب الإسلامية، ۱۳۷۷ ش.
۳. ابن عاشور، محمد بن طاهر؛ التحرير و التنوير؛ بی جا: بی نا، بی تا.
۴. ابن عجبیه، احمد بن محمد؛ البحرالمديد في تفسير القرآن المجيد؛ قاهره: انتشارات دکتر حسن عباس زکی، ۱۴۱۹ ق.
۵. ابن العربی، محمد بن عبدالله بن ابوبکر؛ احکام القرآن؛ بی جا: بی نا، بی تا.
۶. ابن عطیه اندلسی، عبدالحق بن غالب؛ المحرر الوجيز في تفسير الكتاب العزيز؛ بیروت: دارالکتب العلمیه، ۱۴۲۲ ق.
۷. ابن کنیر دمشقی، اسماعیل بن عمر؛ تفسير القرآن العظيم؛ بیروت: دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۹ ق.
۸. ابوالفتوح رازی، حسین بن علی؛ روض الجنان و روح الجنان في تفسير القرآن؛ مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۴۰۸ ق.
۹. آل سعدي، عبدالرحمن بن ناصر؛ تيسير الكريم الرحمن؛ بیروت: مكتبة النهضة العربية، ۱۴۰۸ ق.
۱۰. آلوسی، سید محمود؛ روح المعانی في التفسير القرآن العظيم؛ بیروت: دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۵ ق.
۱۱. بحرانی، سید هاشم؛ البرهان في تفسير القرآن؛ تهران: بنیاد بعثت، ۱۴۱۶ ق.
۱۲. بروجردي، سید حسین؛ تفسير الصراط المستقيم؛ قم: موسسه انصاریان، ۱۴۱۶ ق.
۱۳. بروسوی، اسماعیل حقی؛ تفسير روح البيان؛ بیروت: دارالفکر، بی تا.
۱۴. بیضاوی، عبدالله بن عمر؛ أنوار التنزيل و أسرار التأویل؛ بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۱۸ ق.
۱۵. جرجانی، حسین بن حسن؛ جلاء الاذهان و جلاء الاحزان؛ تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۷ ش.
۱۶. جوادی آملی، عبدالله؛ تفسير موضوعی قرآن کریم - سيره رسول اکرم در قرآن؛ قم: نشر اسراء، ۱۳۷۶ ش.
۱۷. حائری تهرانی، میر سید علی؛ مقتنیات الدرر و ملتقطات الثمر؛ تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۷ ق.
۱۸. حسکانی، عبید الله بن احمد؛ شواهد التنزيل لقواعد التفضيل؛ تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت ارشاد اسلامی، ۱۴۱۱ ق.

۱۹. حسینی استرآبادی، سید شرف‌الدین علی؛ *تأویل آیات الظاهرة*؛ قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۰۹ ق.
۲۰. حسینی همدانی، سید محمد حسین؛ *انوار درخشان*؛ تهران: کتابفروشی لطفی، ۱۴۰۴ ق.
۲۱. خرمشاهی، بهاء‌الدین؛ *دانشنامه قرآن و قرآن پژوهی*؛ تهران: انتشارات دوستان و ناهید، ۱۳۷۷ ش.
۲۲. خطیب، عبدالکریم؛ *التفسیر القرآنی للقرآن*؛ بی‌جا: بی‌نا، بی‌تا.
۲۳. داور پناه، ابوالفضل؛ *انوار العرفان فی تفسیر القرآن*؛ تهران: انتشارات صدر، ۱۳۷۵ ش.
۲۴. دروژه، محمد عزت؛ *التفسیر الحديث*؛ قاهره: دار إحياء الكتب العربية، ۱۳۸۳ ق.
۲۵. دستغیب، سید عبدالحسین؛ *قلب قرآن*؛ تهران: انتشارات صبا، ۱۳۶۱ ش.
۲۶. دیلمی، حسن بن محمد؛ *إرشاد القلوب*؛ ترجمه: سید عبدالحسین رضایی، تهران: اسلامیه، ۱۳۷۷ ش.
۲۷. راغب اصفهانی؛ ترجمه و تحقیق *مفردات الفاظ قرآن*؛ ترجمه: سید غلامرضا خسروی حسینی، تهران: انتشارات مرتضوی، ۱۳۷۵ ش.
۲۸. رامیار، محمود؛ *تاریخ قرآن*؛ تهران: امیرکبیر، ۱۳۹۰ ش.
۲۹. رهنما، زین‌العابدین؛ *ترجمه و تفسیر رهنما*؛ تهران: کیهان، ۱۳۴۶ ش.
۳۰. زحیلی، وهبة بن مصطفى؛ *التفسیر المنیر فی العقیدة و الشریعة و المنهج*؛ بیروت، دمشق: دارالفکر المعاصر، ۱۴۱۸ ق.
۳۱. زحشری، محمود؛ *الکشاف عن حقائق غوامض التنزیل*؛ بیروت: دار کتاب العربی، ۱۴۰۷ ق.
۳۲. سبزواری نجفی، محمد بن حبیب الله؛ *ارشاد الازهان الی تفسیر القرآن*؛ بیروت: دار التعارف، ۱۴۱۹ ق.
۳۳. سیوطی، جلال‌الدین؛ *الدر المنتور فی تفسیر المأثور*؛ قم: کتابخانه آیه الله مرعشی نجفی، ۱۴۰۴ ق.
۳۴. —؛ *الاتقان فی علوم القرآن*؛ ترجمه: سید مهدی حائری قزوینی، تهران: سپهر، ۱۳۷۶ ش.
۳۵. شبر، سید عبد الله؛ *الجواهر الثمین فی تفسیر الکتاب المبین*؛ کویت: مکتبة الألفین، ۱۴۰۷ ق.
۳۶. شریف لاهیجی، محمد بن علی؛ *تفسیر شریف لاهیجی*؛ تهران: دفتر نشر داد، ۱۳۷۳ ش.
۳۷. شوکانی، محمد بن علی؛ *فتح القدر*؛ دمشق، بیروت: دار ابن کثیر، دار الکلم الطیب، ۱۴۱۴ ق.
۳۸. طباطبایی، سید محمدحسین؛ *المیزان فی تفسیر القرآن*؛ قم: دفتر انتشارات اسلامی، ۱۴۱۷ ق.
۳۹. طبرسی، فضل بن حسن؛ *تفسیر جوامع الجامع*؛ مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۷۷ ش.
۴۰. —؛ *مجمع البیان فی تفسیر القرآن*؛ ترجمه: مترجمان، تهران: انتشارات فراهانی، ۱۳۶۰ ش.
۴۱. طبری، محمد بن جریر؛ *جامع البیان فی تفسیر القرآن*؛ ترجمه: مترجمان، تهران: انتشارات توس، ۱۳۵۶ ش.
۴۲. طنطاوی، سید محمد؛ *التفسیر الوسیط للقرآن الکریم*؛ بی‌جا: بی‌نا، بی‌تا.
۴۳. طوسی، محمد بن حسن؛ *التبیان فی تفسیر القرآن*؛ بیروت: دار احیاء التراث العربی، بی‌تا.

۴۴. طیب، سید عبدالحسین؛ *اطیب البیان فی تفسیر القرآن*؛ تهران: انتشارات اسلام، ۱۳۷۸ ش.
۴۵. عاملی، علی بن حسین؛ *الوجیز فی تفسیر القرآن العزیز*؛ قم: دارالقرآن الکریم، ۱۴۱۳ ق.
۴۶. عبداللہیان، محمد؛ *قلب قرآن*؛ قم: مؤسسه معارف اسلامی امام رضا (ع)، ۱۳۸۸ ش.
۴۷. فخرالدین رازی، ابو عبدالله محمد بن عمر؛ *مفاتیح الغیب*؛ بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۲۰ ق.
۴۸. فرات کوفی، ابوالقاسم فرات بن ابراهیم؛ *تفسیر*؛ تهران: انتشارات وزارت ارشاد اسلامی، ۱۴۱۰ ق.
۴۹. فضل الله، سید محمد حسین؛ *تفسیر من وحی القرآن*؛ بیروت: دار الملائک للطباعة و النشر، ۱۴۱۹ ق.
۵۰. فیض کاشانی، ملاحسن؛ *الاصفی فی تفسیر القرآن*؛ قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۴۱۸ ق.
۵۱. —؛ *تفسیر الصافی*؛ تهران: انتشارات الصدر، ۱۴۱۵ ق.
۵۲. قرشی سید، علی اکبر؛ *تفسیر احسن الحدیث*؛ تهران: بنیاد بعثت، ۱۳۷۷ ش.
۵۳. قرطبی، محمد بن احمد؛ *الجامع لاحکام القرآن*؛ تهران: انتشارات ناصر خسرو، ۱۳۶۴ ش.
۵۴. کاشانی، ملا فتح الله؛ *زیادة التفاسیر*؛ قم: بنیاد معارف اسلامی، ۱۴۲۳ ق.
۵۵. —؛ *تفسیر منهج الصادقین فی الزام المخالفین*؛ تهران: کتابفروشی محمدحسن علمی، ۱۳۳۶ ش.
۵۶. کاشفی سبزواری، حسین بن علی؛ *مواهب علیہ*؛ تهران: سازمان چاپ و انتشارات اقبال، ۱۳۶۹ ش.
۵۷. کلینی، محمد بن یعقوب؛ *أصول الکافی*؛ ترجمه: سید جواد مصطفوی، تهران: اسلامیہ، ۱۳۶۹ ش.
۵۸. گنابادی، سلطان محمد؛ *تفسیر بیان السعادة فی مقامات العبادۃ*؛ ترجمه: محمدرضا خانی و حشمت الله ریاضی، تهران: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه پیام‌نور، ۱۳۷۲ ش.
۵۹. لسانی فشارکی، محمدعلی و مرادی زنجانی، حسین؛ *سوره شناسی (روش تحقیق ساختاری در قرآن کریم)*، قم: نصاب، ۱۳۹۴ ش.
۶۰. —؛ *روش تحقیق موضوعی در قرآن کریم*؛ قم: مؤسسه بوستان کتاب، ۱۳۹۱ ش.
۶۱. مجلسی، محمدتقی؛ *بخش امامت (ترجمه جلد ۲۳ تا ۲۷ بحار الانوار)*؛ ترجمه: موسی خسروی، تهران: اسلامیہ، ۱۳۶۳ ش.
۶۲. مدرسی، سید محمد تقی؛ *تفسیر هدهد*؛ مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس، ۱۳۷۷ ش.
۶۳. مراغی، احمد بن مصطفی؛ *تفسیر المراغی*؛ بیروت: دار احیاء التراث العربی، بی تا.
۶۴. مظاہری، حسین؛ *معارف اسلام در سوره یاسین*؛ بی جا: انتشارات صدر، ۱۳۷۰ ش.
۶۵. مظہری، محمد ثناء الله؛ *التفسیر المظہری*؛ پاکستان: مکتبہ رشدیہ، ۱۴۱۲ ق.
۶۶. مکارم شیرازی، ناصر؛ *تفسیر نمونه*؛ تهران: دار الکتب الإسلامیة، ۱۳۷۴ ش.
۶۷. ملاحویش، آل غازی عبدالقادر؛ *بیان المعانی*؛ دمشق: مطبعة الترقی، ۱۳۸۲ ق.

۱۰۰ دو فصلنامه کتاب قیم، سال هشتم، شماره هجدهم، بهار و تابستان ۱۳۹۷

۶۸. نجفی خمینی، محمد جواد؛ تفسیر آسان؛ تهران: انتشارات اسلامی، ۱۳۹۸ ق.

۶۹. نیشابوری، محمود بن ابو الحسن؛ *إيجاز البيان عن معانی القرآن*؛ بیروت: دار الغرب الاسلامی، ۱۴۱۵ ق.